

דער בייבאק

א בלעטל פֿונעם דניעוויניק¹ ישראלִיק דעם משוגענעמם

1. „גליקלעכער בייבאק, דו פֿרעסט, זויפֿסט, פֿאָקסט אָן אַ בייכל, ווי ווייט עס גייט נאָר אַרײַן, און פֿאָסט זיך דערנאָך איבער די שלעכטע ווינטערצייט אין דיין לאָך, ווי אַ שיכור ערגעץ אין אַ קאנאווע, נישט וויסן פֿון דיין חיות, פֿון דיין געזונט און לעבן! גליקלעכע איר אַלע גרויסע און קליינע חיילעך, וואָס דאָס פֿאָפֿן איז אייך אַ מתנה פֿון זײַן ליבן נאָמען! אַז וויל און גוט איז אייך סקאַטינעס², פעפֿערס!“

2. אַט אַזעלכעס האָט זיך מיר היינט אין אַ מיאוסער אָסיען־צײַט געטראָכט. די פֿאָגאָדע³ איז פֿויל, ס'איז חושך, נאָס און קאַלט. אַ געדיכטער פֿאַרעײַפּושטער טומאַן שלעפט זיך אין דער לופֿט און פֿאַרשטעלט דעם הימל, נישט דורכלאָזנדיק דורך זיך קיין איינציקן שטראַל (!) פֿון דער ליכטיקער זון. מענטשן זינקען אין בלאָטע און זעען פֿאַר זיך נישט די שניין.

3. „גליקלעכע חיילעך פעפֿערס! פֿאַר אייך איז די וועלט תּמיד זייער אַ פֿײַנע, אַ מילדע, אַ גוטע; פֿאַר אייך שײַנט זי, פֿינקלט אין איר זומער־קלייד, פֿאַרפּוצט מיט אַלערליי שמעקנדיקע בלומען. זי מאַכט אייך אַ ברייטע ברוך־הבא מיט פיבוד ווי אויף אַ באַל און אייך איז נישט באַשערט אָנצוקוקן זי אין נײַגעזשע⁴. די פֿריערדיקע פֿאַרפֿאַרבטע אויסגעפּוצטע דאַמע, מיט אַ פֿריינטלעך זיס שמייכלעך ווערט, אויסטוענדיק די באַלאָווע קליידער,

¹דניעוויניק: טאַגבוך. ²סקאַטינעס: בהמות. ³פֿאָגאָדע: וועטער. ⁴אין נײַגעזשע: נאָקעטערהייט [זע פֿראַנצויזיש „נעגליגע“].

א מיאוסקייט, א שלאק, א קארגע, א בייזע זלידניע⁵, נישט אויסצוהאלטן פון אירע קאפריין."

4. איך ליג אויפן דיוואן לעבן טיש, אויף וועלכן ס'איז אָנגעלייגט ביכער און גאזעטן, און אויפן האַרצן איז מיר שטאַרק ניט פֿריילעך, אַ שרעקלעכע מרה־שחורה. די נשמה מנינע פּאָדעט⁶ אַרום, אַהין־אַהער, ווי נחם טויב, און קען נעבעך קיין אָרט נישט געפֿינען, וווּ זיך כאַטש אַ ביסל אויסצורוען. אין דער וויסטער, פֿינסטערער הינטטיקער פּאָגאָדע, דאַכט זיך איר דער מבול, און יענע מינע צווייגאָרנדיקע גאָזעטן מיט דער כּנפֿיאַ קאַרעספּאַנדענטן אונטן און אויבן קומען איר פֿיר ווי די תּיבֿה מיט אַלע מינע חיות, בהמות און שרצים דאָרט. עס הערט זיך איר אַ געשריי פֿון אייזלען, אַ בילן פֿון הינט, אַ האַווקען, אַ וויען, אַ ריטשען, אַ מיאָוקען, אַ ליאַרעם, אַ געפֿילדער פֿון אַלע זיטן. שׁעם⁷ יאָגט זיך אַרום, האָט נעבעך נישט קיין מנוחה, קיין חיה־שעה, ער קוקט די אַלע בהמות אָן און קראַצט זיך פֿאַר צרות... ניט אויסצושטיין פֿון אַזאַ פעקל הונגעריקע פּאַרשוינען, אַנכאַפּערס, חיות רעות, ווילדע נפֿשות – בידנע נשמה! וואָס זאָל איך דיר נעבעך טאָן, אַז אַרום און אַרום זע איך נישט פֿאַר מיר עפּעס, אויף וואָס דו זאָלסט קענען בלייבן שטיין און פֿאַרברענגען עטלעכע גוטע מינוט.

5. „אך, ווי ווערט מען אַ בייבאַק! ווי באַקומט מען עפּעס אַ נאָרע אַרײַנצוקריכן אַהין, צומאָכן די אויגן און איבערשלאָפֿן די שלעכטע ציט!"

6. – אַ, גאָט! הייב איך אָן צו בעטן מיט דעם געוויסן פּסוק פֿון עוואַנגעליום: „דאָס פֿייגעלע האָט איר נעסט, אויך דער פֿוקס האָט אַ לאַך און דער מענטש נעבעך האָט ניט וווּ דעם קאָפּ אַנידערצולייגן."⁸

7. מײַן תּפֿילה איז דערהערט געוואָרן.

8. איבער דעם לײַב לויפֿט מיר איבער עפּעס ווי אַ קאַלט ווינטעלע. דאָס בלוט הערט אויף צו קאָכן, דאָס האַרץ קלאָפט שטילער, שטילער, און עס באַפֿאַלט מיך עפּעס ווי אַ דרעמלען. עפּעס קנייטשט מיך, קאַרטשעט מיך און (איך) פֿיל אַ פֿאַרענדערונג אין אַלע מײַנע גלידער: מײַנע הענט

⁵זלידניע: אַ צומשעפעניש, אַ שלאַק. ⁶פּאָדעט: פֿאַלט. ⁷שׁעם: „ווייזווייז בײַנײַוועך הײַזעם מײַדהײַבֿה שׁעם וצװאַם ויפּאַפּעס" (בריישיס 18:9). ⁸מאָטיע 20:8: האָט יעשוע צו אים געזאָגט: די פֿוקסן האָבן היילן און די פֿייגל פֿון הימל האָבן נעסטן. אָבער דער בן־אדם האָט ניט וווּ זײַן קאָפּ אַנידערצולייגן. אויך: לוקאס 58:9 [לוקע 58:9]; לויט דער איבערזעצונג פֿון כּײַם אַנשפּרוד [דר]. הענרי עינספּרודצאָן. באַלטימאָרע (1958).

שטרעקן זיך אויס ווי א פאָר לאַפּקעס, אויף זיי פֿאַלט אַנידער מיין פּלאַטשיק קעפל, אויסציענדיק זיך מיט אַ מאָרדעלע, מיט אַ נעזל אַ פֿינפֿנדיקס און קוק פֿאַרשלאָפֿן מיט אויסגעשטשירעטע אייגלעך גלאַט אַזוי זיך אין דער וועלט אַרײַן, אָן אַ שום פּיצל געדאַנק אין מוח און אָן אַ פּיצל געפֿיל אין האַרצן, טאַקע אָן עכטער בײבאַק, וואָס דענקט און פֿילט נאָר מיט דעם בויך און וואָס די גאַנצע חכמה זײנע באַשטייט בײ אים נאָר אין קישקע. עפעס גאָר נישקשהדיק, כ'לעבן! איך ווייס, אמת טאַקע, נישט פֿון מיין לעבן צו זאָגן, אויף וואָס פֿאַר אַ וועלט איך בין, נאָר דערינען ליגט ערשט אָבער דער גאַנצער טעם, די גרויסע הנאה. עפעס איז אַזוי מחיה גוט צו ליגן ווי אַ לעבעדיקע קלאַץ, נאָר צו מאַכן מיט די זײטן, צוהערן ווי דאָס נעזל פֿיפֿט און דאָס מעגענדל קאַכט. שוואַים, איך ווינשט אייך אסור ניט קיין שלעכטס, אויף אייך אַלע געוואָלט געוואָרן אַזאָ לעבן!

9. טרירטירטירט! הערט זיך פּלוצעם אַ טרובען ווי מיט אַ שופֿר. מײנע אויערלעך שטעלן זיך אויף, איך סמאַרע מיט דעם נעזל און מיר דאַכט זיך אָן אַבאַטניק!⁹ איך צימער פֿאַר מיין היטל, קריך אויף מיין בײבל און קוק אויס כײטער מיט די אייגלעך טאַמער איז דאָ עפעס אַ נאָרע וווּ זיך אַרײַנצוכאַפֿן איבערויצן די מסופֿנע צײט. איך קריך איינהויקערדיק זיך אין צענטן, קריך און קוק. שלעכטס, נישטאַ פֿאַר מיר קיין באַהעלטעניש און דאָ טרובעט מען און מע טרובעט אַלץ ווייטער טרירטירטירטירט! די נשמה הענגט מיר אויף דעם שפיץ נאָז פֿאַר שרעק. צומאַכנדיק די אויגן טו איך אַ מאַך מיט דער לאַפּקע: 'טאָ, אין דיין האַנט, גאָט, באַהאַלט איך מיין פֿעלכן!'

10. „ישראָליק, דו ביסט אַ בײבאַק!“ – רופֿט זיך איינער עפעס לעבן מיר אָן, דערלאַנגענדיק מיר אַ שנאָל אין נעזל, אַזוי, אַז מיר איז ליכטיק געוואָרן אין די אויגן, וועלכע איך שטעל אויס און קוק דעם נײעם פֿאַרשוין אין פנים אַרײַן אָן פחד, אָן פֿאַרווונדערונג, גלייך ווי אַלצדינג, וואָס פּאַסירט זיך דאָ מיט מיר און אַרום מיר איז גאַנץ רעכט, אַזוי געהער צו זײן אַלפֿי שכל און אַלפֿי דרד־הטבֿע. ס'איז מיר אפֿילו ניט קיין פֿליע ווער זאָל דער אומבאַקאַנטער אַזוינס זײן? וואָס פֿאַר אַ מחותן ער איז מיט מיר! מסתמא, אַז ער איז דאָ באַדאַרף ער דאָ זײן, אַז ער גיט מיר אַ שנאָל, מסתמא באַדאַרף ער שנעלן, און איך דאַרף דעם שנאָל

⁹אַבאַטניק: יענער.

מקבליבאהבה זיין. ביי אַ בייבאַק איז אַלצדינג רעכט, אים ריכט זיך אַלצדינג, ער דערקענט עפעס אַ זאך נאָר בש״ס זי וואָרפֿט זיך אים אין די אויגן, אָדער דערלאַנגט אים אַ קלאַפּ, אַ קניפּ אין בויך. קוים פֿאַרשווינדט זי, הערט זי פֿאַר אים אין גאַנצן אויף צו זיין, ער פֿאַרגעסט אויך באַלד טאַקע דעם קלאַפּ, לעקט אָפּ מיט דעם צינגל דעם ברויך־בלויזן צייכן אויפֿן ליב און ליגט זיך ווייטער גאַנץ רויק מיט אויסגעשטירעמטע גלעזערנע אויגן.

11. – דו ביסט אַ שיינ בייבאַקל, ישראָליק! – רופֿט זיך דער פֿאַרשוין ווייטער אָן, שאַקלענדיק אויף מיר מיט דעם קאָפּ – „מזל־טובֿ דיר מיט דעם נאָמען“.

12. – גם אתם, מיט מזל זאָלסטו לעבן! – ענטפֿער איך און מינס אַ לאַפּקע הויבט זיך עפעס גאָר פֿון זיך אַליין אויף, אָפּצושטעקן דעם פֿאַרשוין אַ שלום־עליכם.

13. – אַ ייד בלייבט אַ ייד, אפֿילו ווען איר נעמט אויף זיך אָן דעם בייבאַק – מאַכט יענער מיט אַ שמייכלעלע אַוועקשטופּנדיק פֿון זיך מיין לאַפּע. – הער זשע, ישראָליק! עס רייסט מיר מיין האַרץ זעענדיק דיך אין דיין איצטיקער לאַגע און (איך) מוז מיט דיר זיך אויסשמועסן. נאָר לאַנג טענהן וועל איך דאָ מיט דיר נישט. איך ווייס אַלצדינג: דינע אַלע הנהגות, דינע ווייטיקן, אינעווייניקסטע און זיטיקע, דינע בקשות און דינע פֿאַרלאַנגען (!). מילא, דיר ווילט זיך זיין אַ בייבאַק, נו – וייער שייין, בייבאַקעס זינען ברויך־השם דאָ גענוג אויף דער וועלט חוץ דיר אויך. נאָר יענע איז אָבער גוט צו זיין בייבאַקעס ביי אָן אייגענער נאָרע מיט פֿיל שפּיץ, וואָס זיי האָבן עס בירושה פֿון וייערע עלטערן און איידער זיי זינען נאָך געבוירן געוואָרן איז שוין פֿאַר זיי געשטאַנען גרייט אַ פֿאַרטיקע וואַרעמע נאָרע מיט כל טובֿ. דו אָבער ביסט דאָך צווישן בייבאַקעס אַ בייבאַק, שטרעקסט זיך אויס גלאַט וווּ עס פּאַפּאָדיעט זיך, גאָרנישט אין דיין ווינקל און שלאָפֿסט זיך אויף גאָטס באַראָט, ניט אָנגעהויבן צו טראַכטן, אַז דו ביסט אין סכנה יחי מי שיהי זאָל דיך ניט פּלוצעם איבערפֿאַלן און אַראָפּשינדן דיר דאָס פֿעלכן.

14. – „ער דרעמלט ניט און שלאָפֿט ניט דער שומר ישראל“ – ענטפֿער איך מיט דעם געוויסן פּסוק.¹⁰ גאָט זאָל פֿאַר מיר זיך זאָרגן.

¹⁰טילים 4:121 הייני לא יאנום וולא יישאן שומר ישראל.

15. ישראלִיק! – טוט ער זיך אַ ביזער – אזוי רעדט אַ ווילדער משוגענער בייבאַק. קיין פֿילאָסאָפֿיע פֿאַר אַ בייבאַק האָב איך נישט און זי קען אַנטזעגן אים גאָר נישט העלפֿן. איינס פֿון די צוויי קומט דיר אויס: אָדער פֿאַרביבאַק זיך מיט די אַלע אַנדערע פֿונעם היגן ווינקל, וועסטו ווי אַן אייגענער האָבן אַ מקום מנוחה אין זייער נאָרע, אָדער...
16. – ניין – פֿאַל איך אים אַריין אין די רייד – פֿאַרביבאַקען זיך מיט זיי איז זייער שווער. מיר זענען פֿון פֿאַרשיידענע מינים. אָפֿגעשוונדענערהייט וועט מען מיר דערקענען, אַז איך בין פֿון אַן אַנדער מין.
17. – אָדער – ענדיקט דער פֿאַרשוין זיין שמועס, באַטראַכטנדיק מיין געשטאַלט, מיין נאָז און מינע האָר מיט אַ שמייכלע – אָדער ווען דו ביסט צום שליםזל אַן אַנדער מין און מוזט זיך האַלטן אָפֿגעזונדערט, וויל זשע פֿרֿיער אויס עפעס אַ שטיקל נאָרע באַזונדער פֿאַר דיר. איך וועל זיך דרינגען באַהילפֿיק זיין. נו? וווּ ווילסטו דו ערגעץ?
18. – ווייס איך? – גיב איך אַ זאָג זיך קראַצנדיק מיט דער לאַפֿקע – לאַז אַפֿשר זיין דאָרט פֿאַפֿאַר־היפּיט!
19. דאָס לעצטע וואָרט, וועלכעס איך האָב געוואָלט אַרויסריידן איז נבֿלה געוואָרן אין אַ הילכעדיקן פֿיף אויף בייבאַקסעק, אזוי, אַז איך האָב מיך אַליין איבערגעשראַקן.
20. – נישקשה – שמייכלט יענער – איך פֿאַרשטיי, וואָס דו מיינסט. פֿאַר בייבאַקעס קומט עס אויס שטאַרק געפֿיפֿט... רוף עס בעסער בייבאַטשענע.
21. – עפעס טאַקע אַקוראַט, כֿלעבן, ווי געוונטשן! – שמאָך איך פֿאַר גרויס הנאה.
22. – פֿשיטע! – מאַכט יענער פֿאַרקרימענדיק זיך. – טרעפֿסט אַקוראַט ווי אַ בלינד פֿערד אין גרוב אַריין. יענץ איז שוין הינט אַ וועלט־ביבאַטשענע, אַ בית־עולם, דער וועלטס הייליק אָרט, וואָס שמעקט מיט ציוק־הדין קברות־בלעטלעך.
23. – דו ביסט אַ ליץ – עפֿן איך אויף אים אַ מויל – נאָר דאָרטן טאַקע איז מיין אָרט.
24. – והשנית – רעדט זיך יענער אַלץ ווייטער, גאַרנישט מאַכנדיק זיך אויס מינע ווערטער – והשנית, האָב איך מורא, דאָרט קענסטו בלעבן אייביק טאַקע אַן אמתער בייבאַק.

25. - וואָס איז דאָ אזאָ פֿאַר אַ חסרון אַ בייבאַק! - זאָג איך באַליידיקנדיק זיך אַ ביסל. מיינענדיק, אז דאָס, וואָס איך בין אַצינד, אַזוי בין איך פֿון אייביקע יאָרן טאַקע געווען.
26. - נישטאַ, מישטיינס געזאָגט, מיט וועמען צו ריידן - קרעכסט יענער, שאַקלענדיק אויף מיר מיטן קאַפּ.
27. - זאָל מיר דאָס אָנהייבן צו אַרן, וואָס אַ שונא רעדט - פֿינף איך הילכנדיק אויס און שטעל אַרויס די ציין.
28. - ביסט אַ גוטער סווישטש נישקשה, אַ פֿיפֿער טאַקע גאָר אַן אַנטיק! זאָגט יענער, קלאַפֿנדיק מיט אַ פינגער איבר מיין קעפל.
29. - לעג מיר ניט קיין פינגער אין מויל - ברום איך מיט פֿאַרדראָם און טו מיר טאַקע אַ לאָז אים אַ בים צו טאָן.
30. שאַ, בייבאַק, רויקער אַ ביסל! מאַכט יענער גאַנץ קאַלטבלוטיק. הייבט מיר אויף פֿאַרן שפיץ נעזל, האַלט מיר אַ וויילע הענגענדיק אין דער לופֿט און טוט מיר דערנאָך אַ שלידער צוריק אויף מיין אָרט.
31. איך פֿיל אין מיר אַ גאַנצע איבערקערעניש, אַליין נישט צו וויסן, וואָס פֿאַר אַ מין נפֿש איך בין. עפעס נישט דאָס, נישט יענץ.
32. - לעת־עתה - רופֿט זיך יענער אָן - איז נאָר אַן עבֿירה די רייד, מיר וועלן הערן שפעטער אַ ביסל, וואָס דו וועסט זאָגן. דו ביסט נאָר אַ בריה מיט דעם מויל. איך קען דיך נישקשה גוט, ישראָליק.
33. - האָ וואָס? - פֿרעג איך טעמעוואַטע, אויסרייבנדיק די אויגן - מה שמכם, פֿעטער?
34. - גבֿריאל המלך.
35. - זייער אָנגעלייגט, כ־לעבן - זאָג איך, עפעס אַזוי לעקישעוואַטע און שיט אים אָפּ מיט נין מאָס שאלות עכט יידישלעך: - פֿון וואַנען? וווען? וואָס טוט מעלתו דאָ? האָט מעלתו עפעס אָן עסקל?
36. מיין גבֿריאל ברומלט אונטער דער נאָז, שטיקנדיק זיך פֿאַר געלעכטער און רעדט עפעס גאָר תרגום.
37. - רעדט מיט מיר, איך בעט אייך, פֿראַסט אויף אונדזער לשון, ניט קיין תרגום.
38. - תרגום איז מיין מוטערשפּראַך - ענטפֿערט גבֿריאל. איך שטאַם אייגנטלעך פֿון בבל, פֿון וואַנען דינע עלטערן האָבן מיר פֿאַרצייטן

מיט זיך פֿאַרפֿירט אין זייער לאַנד און בין געווען זייערס אַ גאַנצער
כאָדאַטיי.¹¹ (איך) בין פרעזידענט אין דער קאָמיסיע מבוח דעם יידישן
וואָפּראָם¹² דאָרט אויבן און עס קומט מיר אַ מאָל אויס אין דעם ענין צו
ריידן תרגום...

39. – וואָס פֿאַרט, אדוני פריץ – בין איך משיקאָווע צו וויסן – הערט
זיך עפעס דאָרט אין דער קאָמיסיע? וועט זי באַלד שוין נעמען אַן עק?

40. – מיט דיר אין איינעם – ענטפֿערט ער מיט אַ געלעכטערל.
האָב צייט, ישראלִיק! מענסט גאַנץ זיכער זיין, אַז זי וועט דיר איבערלעבן.
מילא, דאָס אין דער צייט. לאָמיר בעסער ריידן עסק. ושריות שוואַ¹³, איך
האָב אַן אוקאַז¹⁴ פֿונעם אדון הגדול דיר, ישראלִיק, צו פֿאַרזאָרגן.

41. – ישר כוח! דער אַלטער מאַטע האָט פֿאַרט זיך אין מיר
דערמאָנט. וואָס מאַכט ער עפעס דער אַלטער?

42. – נישקשה, דער אייגענער וואָס פֿריער. ער גריסט דיר גאָר
פֿריינדלעך און בעט דו זאָלסט נאָר קיין שלימזליק נישט זיין. וואָס
מאָכסטו עפעס, ישראלִיק?

43. – בע... איך מאַך מיט דער נשמה. קיין געשעפֿטן איז היינט
ניטאָ. דער מסחר איז געפֿאַלן, דער קורס ליגט אין דער ערד, מען זעט
ניט קיין גראַזשן לייזעכטס, ווייץ האָט אויפֿגעהערט, פֿרישע אָנוועצן אַלע
טאָג, אויס קרעדיט, נישטאָ קיין דרייער... דעם גרוס בין איך מוחל, האָט
ער בעסער געשיקט עפעס געלט?

44. – וואָס הערט זיך בעסער, ישראלִיק, מבוח די קלעפּ? פֿאַר-
שטייטו מבוח די פעטיש?

45. – עט... דאָס איז באַזונדער זיך אַ זאָך... אַד־כאַכאַד, אויפֿן
מאַרק איז פשוט גאָר נישטאָ וואָס צו טאָן. היינט, מיין איך, מוז זיין גאָר ביי
איין אויפֿן הימל אַ יריד. אייא־יא־י! וואָס מאַכן דאָרט עפעס אַחינו בני
ישראל?

46. – וואָס מאַכן יידן, מעשים? זיצן אויפֿן בולוואַר לעבן דעם
אַלטן דוואָרעץ¹⁵, לאָזן זיך געבן עסן לווייתן, אַ פֿאַרציע שור־הבר און

¹¹ כאָדאַטיי: מיילעץ יושר, שטאָדלען. ¹² וואָפּראָם: שאלה. ¹³ וועשאריוס שוסאָ:
אַראַמיש, מיינט: פֿסיכעס הדיבער. פֿון דער ערשטער שורה אינעם פיעט „אַקדמות
מלין“, וואָס מען איז נוהג זאָגן מיט אַ ספעציעלן ניגון דעם ערשטן טאָג שבועות. ¹⁴ אוקאַז:
באַפֿעל, פֿאַרדערענונג. ¹⁵ דוואָרעץ: שלאָס.

פֿאַרטרינקען אַ כּוּסע. אָדער זיצן אַוועק שעהען לאַנג אויף בענקלעך גלאַט אַזוי און האָבן הנאה פֿונעם קוקן אויף דער שיינער שכינה, וואָס שוועבט אַרום, שפּאַצירנדיק דאָרט.

47. – הערסטו גבריאליקל – גיב איך מיך פלוצעם אַ כאַפּ בשמחה – זי כ'לעבן, אַ גוטער ברודער. איך האָב דיר פֿירצולייגן אַ גוט געשעפֿטל.

48. – אפֿשר אַ שידוך? לאַכט גבריאַל, אָנקונדיק מיך. – איך ווייס דאָך, ישראל, דו האָסט זייער ליב ריידן אַ שידוך. ניין, ישראל, ראשית, איז אַ ייִדישער מלאך נישט ווי די גרעקישע אַ מאָל, וואָס פֿלעגט חתונה האָבן, לעקן האָניק און עסן אַ צימעס פֿון אַמבראַזיע. וחסנית, בין איך ווי אַלע אַנדערע ייִדישע מלאכים, אַ קבצן, דין, אָן זשאַלאָוואַניע, עס¹⁶ ניט און גיי, ווי דו זעסט מיך, נאָקעט און באַרוועס.

49. – פי – האָב איך געמאַכט מיט אַ קריס, אַוועקקערענדיק דעם קאַפּ אין דער זיט. אויב אַזוי ... וואָס־זשע איז מיט אים אַזוי דער ייִחוס! וואָס טויג היינטיקע צייטן אַ מלאך אפֿילו אָן געלט? – קיין געשעפֿטן וועל איך שוין מיט אים ניט מאַכן. איבעריקנס טאָ! – ניין, גבריאליק, רוף איך מיך אָן, אַן אַנדער געשעפֿטל מיין איך, אַ מעקלעריי. טאָמער וואָלסט אַ סברא געווען, דו זאָלסט צונעמען מיט זיך אַהין צו אויבן עטלעכע פֿאַרשווינדלעך און אויסאַרבעטן דאָרט פֿאַר זיי שטעלן. אַ גרויסע מצווה, כ'לעבן. די גאַנצע וועלט וועט דיר דערפֿאַר שטאַרק דאַנקען, און מיר וואָלטן דערצו אויך נישט צוגעלייגט.

50. – אַזעלכע זאָכן געהערן זיך אָן דעם מלאך־המוות. אי דאָס בין איך מסופק אויב ער וועט עס טאָן. לאַקיינען אין גן־עדן זינגען דאָ שוין פֿיל מער ווי הערן און דאַמען. אַלע רוקן זיך היינט אין גיהינם. דאָרט איז ניט לאַנג געווען אפֿילו עטלעכע וואַקאַנסן¹⁷ אויף שמייסערס, נאָר זיי זינגען שוין פֿאַרנומען [סוואָרין, פיכנע, אַ קרייץ מיט זייער כּנפּיאַ, שמייסן דאָרט אויף וואָס די וועלט שטייט].

51. – ווייס איך, וואָס ער רעדט! – מאַך איך פֿאַרווונדערט – די דאָזיקע אַלע פֿאַרשווינען זינגען דאָך דאָ, גיבן אַרויס גאַזעטן. מען האָט פֿון זיי צו זינגען און צו זאָגן.

52. – דאָס זינגען נאָר גופֿלעך אָן נשמות, זייערע נשמות זינגען שוין לאַנג ניט אויף דעם עולם. לוציפֿער קוועלט נאָר אָן פֿון זיי, אַזעלכע

¹⁶זשאַלאָוואַניע: געהאַלט, שכר. ¹⁷וואַקאַנס: אַ ליידיקע שטעלע.

שמנסערס – זאגט ער – האָט ער נאָך קיין מאָל נישט געהאַט... נו, טפּו זאָלן זיי ווערן. זאָג מיר בעסער, ישראלִיק, ווי ווילסטו זאָל איך דיך פֿאַרזאָרגן? זאָג דעם ריינעם אמת.

53. – אַזוי, דעם ריינעם אמת? – זאָג איך און פֿיל ביש"ס־מעשה ווי איך ווער טעמעוואַטע – אָ, ראשית־חכמה, וויל איך עפעס אַ פרנסה־לע, און ווינטער ווייס איך? ... עס זאָל זיין בכלל גוט. שענקלעך, פֿאַרלניען אויף פֿראַצענט, האַנדלען מיט שמאַטעס, פֿאַקטערעווען און נאָך אַזעלכע מלוכהס וואָלט איך גערן אפֿילו מוחל געווען אַנדערע. גענוג! זאָלן אַנדערע שוין אַ ביסל מיט אַזעלכע זאַכן זיך אָפּגעבן.

54. – גאַנץ גוט. אַצינד דענק דיר ישראלִיק, אַז דו ביסט שוין אָפּגעריכט געוואָרן און דערגרייכט דיין ווונטש: דו ביסט שטאַרק ריך, אַ גבֿיר מפרסם, אַ גרויסער בעל־שעפֿע מיט אַ שאַרפֿער פרנסה, נו און אַהין?

55. – אַהין? אַאָ, קיין פֿאַפֿאַפֿיה־פֿיהיט! (ווינטער מיט אַ פֿניף) מהיכירית־י, זאָלן זיך אַהין גיין אַנדערע אויב זיי ווילן.

56. – און געלט אויף הוצאות און די אַלע הצטרבוסן דאָרט?

57. – און געלט? געלט זאָלן זיי מוחל זיין אַליין צו באַקומען.

58. – און דו?

59. – און איך ... פֿאַר וואָס? ... אַ גוטער מאַסע־זומאַטן, כ־לעבן. מיר וועט דאָך דאָ אויך גוט זיין!

60. – און אַנדערע פֿאַראַנדקעס אַ ביסל און דיין בעל־הבית־שקייט דאָ און דינע איבעריקע ענינים?

61. – צו וואָס? זאָל בלויבן אַלצדינג ווי געווען. איך פֿאַרשטיי נישט, וואָס פֿעלן דען די איצטיקע?

62. – און מבוח צדקה געבן און וויסן מיט אַ שכל ווי און אויף וואָס צו געבן, אין זינען צו האָבן שולן, בקור־חולים, [זיי זאָלן] זיין ווי געהעריק איז, אין זינען צו האָבן ישיבות, תלמוד־תורה, צו פֿאַרזאָרגן זיי מיט אַלע נייטיקע זאַכן ווי מען [באַדאַרף...]. קינדער זאָלן דאָרט ווערן לייט און קענען דערנאָך פֿאַרדינען וויער ברויט בפֿבוד און אין זינען האָבן אַ... זאַכן אַ ביסל געלט אין דער צוואה?

63. – עפעס רעדסטו (!) מיט מיר תרגום! פֿאָדערסט פֿון מיר עפעס אַזוינס, וואָס איך הויב עס גאָרניט אָן [צו פֿאַרשטייען]...]

64. – אצינד – טוט ער א געשריי מיט כעס – אצינד, אז ער מיינט דאס מאל שפילט אים, איז ער שוין ... אביסל וואס האסטו געפילט? – בייבאק!

65. – וואס בייבאק? ווער בייבאק? מאך איד כלומרשט פארווייג דערט און כאפ מיך געשווינד ביי...

66. – דו האסט געוואלט זיין א בייבאק, נו בלייבזשע טאקע א בייבאק, אז דו קענסט נאך פייפן [לעקאשישום¹⁸ „לקשישומא“ האט ער זיך שרעקלעך צעבייזערט!] אויף א כאלדיישן זשארגאן. דערלאנגענדיק מיר דערביי א גוטע זעץ, אזש מיר האט [פארכאפט דער אטעם?].

67. – דו קבצן! – צעבייזער איד מיר, טאפנדיק די קעשענע און ארויסזענדיק ... געווארן קיין גראשן. ס'איז נאך דברים-בטלים, פאלשע האפטאכות. ער וועט ... מיך דערווייל ניט קראנק מאכן מיט דיין באקשושא [בקשומא].¹⁹

68. – טרויטרויטרו! טרובעט ער מיט זיין שופר מיר גלייך אין [אויער אריין (?)], כאפט מיך פלוצעם פאר דער נאז, הייבט מיך אויף הויך [און שלידערט אראפ מיט א געשריי: באדישטא [באדשתא]²⁰]

69. עס גייט מיר איבער א פראסט איבער דעם לייב, איד טו מיך א כאפ (ביים קאפ און האב געעפנט דערביי די אויגן).

70. די מאמע מיינט ויצט לעבן מיר אויפן דיוואן, כליפעט און ברעכט די הענט:

71. – איז מיר, ישראל, דו ביסט נעבעך קראנק! איין גאט נאך זאל רחמנות האבן אויף דיר, מנין טייערער, מנין בידנער ישראל!]

*איבערגעשריבן פון מינסקער „שטערן“, נומ' 1, 1936, ז"ו 6-12. א. וואראבייטשיק שרייבט צו א באמערקונג, אזוי צו זאגן: „די דערציילונג איז דערהאלטן געווארן אי אין שמירעקזעמפלאר, אי איבערגעשריבן אויף ריין. די לעצטע רעדאקציע איז א ביסל געענדערט לגבי דער ערשטער. צום באדויערן איז דער ריינער עקזעמפלאר שטארק באשעדיקט. דא האב איד זיך געהאלטן

¹⁸לעקאשישומא: אראמיש: ביון עלטערן זיך, פון דעם פיעט „אקדמות מליו“, פערטע שורה, זע אויבן באמערקונג 13. ¹⁹באקשומא: בקשה, לויטן נוסח פונעם אויבן דערמאנטן פיעט. ²⁰בעאדישטא: שטילקייט. פונעם אויבן דערמאנטן פיעט, 18טע שורה. געמיינט, משמעות: שטיל זאלסטו ווערן!

דער איקערשט ביי דער לעצטער רעדאקציע מענדעלעם. נאָר אין די פֿאַלן, ווען אין דעם ריינעם עקזעמפּלאַר האָבן געפֿעלט גאַנצע שורות, האָב איך געמוזט אָנקומען צו דער הילף פֿונעם שמיר-עקזעמפּלאַר. אין די פֿאַלן, ווען ביידע רעדאקציעס זיינען זיך באַשיינפֿערלעך פֿונאַנדערנגעגאַנגען, האָב איך די אַנטליינע פֿון נעם שמיר-עקזעמפּלאַר שורות גענומען אין קאַנטיקע קלאַמערן. עטלעכע האַלבע שורות האָט זיך מיר בכלל ניט אינגעגעבן אויפֿצושטעלן; דאָרטן האָב איך געשטעלט שורות מיט פינטע לעך. די מאָנוסקריפטן געפֿינען זיך אין מענדעלע-אַרכיוו, אין אַלוקראַנישן מוזיי פֿאַר ייִדישער פּראָלעטאַרישער קולטור א.ג. פֿון מענדעלע מוכר ספֿרים, אין אָדעס. די נומערן פֿון די מאָנוסקריפטן זיינען: 1/1186; 2/1186; 3/1186. דער מענדעלע מוזיי עקזיסטירט שוין משמעות ניט, זינט דער דייטשער אָקופּאַציע פֿון אָדעס אין דער צווייטער וועלט־מלחמה. ביים איבערשרייבן האָבן מיר געענדערט נאָר דעם אויסלייג.

הערות